

*Є.В. Погорелов, викладач каф. теорії та історії
держави і права Ун-ту внутр. справ*

КОНСТИТУЦІЯ УКРАЇНИ І СТРУКТУРА НАЦІОНАЛЬНОГО ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ

У наш час, у контексті оновленої концепції правової системи суспільства, Конституція України розглядається як основа, ядро даної системи. Треба зауважити, що у такому ракурсі усе ж правильно говорити не про Конституцію, при усьому її значенні, а про право як таке, у цілому, на що влучно звертав увагу Н.П. Матузов [1, с.25]. Окрім того, Конституцію України є підстава розглядати як центр системи національного законодавства України. Це положення випливає з ст.8 Конституції України: вона є системоутворюючим центром законодавства, оскільки інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй. Конституція України не дає чіткого, однозначного визначення самого поняття законодавства, вона тільки використовує цей термін у певних конституційних положеннях, контекст яких обумовлює логіку відповідних висновків стосовно національного законодавства України. Наприклад, згідно зі ст.9 Конституції України: «Чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України». Тлумачення цього конституційного положення припускає розуміння законодавства як сукупності законів та міжнародних договорів. Таке тлумачення терміна «законодавство» не в повній мірі збігається з тлумаченням цього терміна Конституційним Судом України, котре міститься у його Рішенні від 09.07.98 р. (справа про тлумачення терміна «законодавство»), тобто дане Рішення Конституційного Суду орієнтує не на «вузьке» (законодавство – це тільки закони, а також відповідні міжнародні договори), а на «широке» розуміння терміна законодавство (термін «законодавство, зокрема, охоплює як закони, так і підзаконні акти правотворчості). Виходячи з ст.9 Конституції України та Рішення Конституційного Суду, є підстави (зادля широкого наукового обговорення цієї проблеми) глобальну модель структури національного законодавства репрезентувати у такому вигляді:

1. Внутрішньодержавні правові акти-документи нормативного змісту.
2. Міжнародні правові акти – документи нормативного змісту.

Серед внутрішньодержавних (національних) правових актів-документів нормативного змісту стосовно конституційних суб'єктів влади, на наш погляд, є акти:

1. Прямого народовладдя [2, с.5-10].
2. Представницьких колегіальних органів влади (народовладдя):
а) органу законодавчої влади;

- б) органів місцевого самоврядування;
 - в) Автономної Республіки Крим.
3. Глави держави.
4. Виконавчої влади:
- а) Уряду;
 - б) центральних органів;
 - в) місцевих органів;
 - г) Автономної Республіки Крим.
5. Контрольно-наглядової влади.

Останній пункт цієї класифікації потребує певних аргументів стосовно реального існування такого роду влади в Україні. Про потребу у формуванні такої влади пише Медведчук В. [3, с.9].

У більшості держав світу таку владу репрезентують вищі органи держави особливого роду – конституційні суди, рахункові палати, омбудсмани тощо [4, с.313]. Такі органи є і в Україні, хоча у тексті Конституції немає терміна «контрольно-наглядова влада» або «контрольна влада». Але на реальне існування такої влади, її характерне місце та роль у державному механізмі вказує юридична природа повноважень органів, котрі, на наш погляд, відносяться до цієї влади. Встановлення повного переліку органів, котрі відносяться до цієї влади, – це мабуть, тема, що заслуговує самостійного дослідження. На наш погляд, до цієї влади безпосереднє відношення має Конституційний Суд України, що здійснює конституційний контроль, як і будь-який подібного роду орган у інших країнах світу [5, с.25], котрий виконує задачу охорони конституційності нормативних актів в Україні, вирішуючи питання про відповідальність законів та інших правових актів Конституції України (ст.147 Конституції України). До цієї влади належить і прокуратура України, що впливає з повноважень, передбачених ст.121 Конституції України. До неї відносяться, наприклад, і органи державної контрольної ревізійної служби, котрі, відповідно до ст.1 Закону України «Про державну контрольну ревізійну службу в Україні» (введений в дію постановою Верховної Ради України від 26.07.99р., №2940-ХП), мають головним завданням саме здійснення державного контролю у відповідних сферах. До цієї влади треба віднести і Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини, Рахункову палату, Вищу Раду юстиції. Але у контексті нашої класифікації нас цікавлять лише органи, акти котрих є актами нормативного характеру. До таких, зокрема, треба відносити Рішення Конституційного Суду України щодо тлумачення змісту певних законів. Ці Рішення конкретизують норми законів, мають нормативний характер, відповідні норми законів обов'язково застосовують тільки разом з положеннями (нормативними приписами) цих рішень. Логіка видання збірників актів законодавства України припускає обов'язкове включення до цих збірників і текстів відповідних Рішень Конституційного Суду України. Що стосується актів судової влади, то вони відносяться до правових актів України, але не

включаються нами у систему вищевказаних актів законодавства, оскільки формально суди не є суб'єктами правотворчості (формально їх правові акти не містять норми права).

До міжнародних правових актів-документів нормативного змісту, як складової частини національного законодавства України, на наш погляд, належать:

- 1) ратифіковані міжнародні договори України;
- 2) інші акти – документи, пов'язані з ратифікованими міжнародними договорами України.

Віднесення ратифікованих міжнародних договорів України до національного законодавства України безпосередньо впливає, як вказувалося вище, зі змісту ст.9 Конституції України. Що стосується актів – документів, пов'язаних з ратифікованими міжнародними договорами України, то, наприклад, до них відносяться Рішення Європейського Суду з прав людини, котрі доповнюють, навіть постійно «...розвивають шляхом розширюючого (динамічного) тлумачення» [6, с.13] Конвенцію про захист прав людини і основних свобод 1950 р., котра ратифікована парламентом України [7, с.8] і є актом законодавства України.

У системі законодавства серед нормативно-правових актів за юридичною силою, як відомо, є Закони (Конституція України, конституційні закони, інші закони) і підзаконні акти правотворчості. Але положення Основного Закону України про відповідні міжнародні договори як складову частину національного законодавства України, на жаль, не має логічної завершеності у тому плані, що текстуально чітко не визначає юридичну силу цих договорів як актів законодавства. Таким чином, є нагальна потреба, щоб майбутній Закон про нормативно-правові акти прямо вказав, яку юридичну силу мають ратифіковані міжнародні договори України, оскільки текст Конституції України прямої відповіді на це питання, що має важливе значення для юридичної практики, не дає.

Список літератури:

1. Матузов Н.И. Право как центральный элемент и нормативная основа правовой системы // Вопросы теории государства и права. Личность, право, правовая система. Межв. науч. сборник., Саратов, 1988.
2. Мурашин А.Г. Акты прямого народовладия у правовой системе. К., 1999.
3. Медведчук В. Державна влада в Україні: Сучасний стан та перспективи розвитку // Право України. 1998. №4.
4. Большой юридический словарь. М., 1998.
5. Витрук Н.В. Конституционное правосудие. М., 1998.
6. Шевчук С. Европейское прецедентное право в украинской правовой системе // Юридическая практика. 1999. №20.
7. Офіційний вісник України. 1997. Число 29.

Надійшла до редколегії 17.01.2000